

Миша Ђурковић
Институт за Европске студије
Београд

Примљено: 10. 02. 2006.

ХРОНИКА ПРОПАДАЊА

Божо Стојановић, *Транзиција у Србији*,
Институт за европске студије, 2005

Прошле јесени наша јавност је добила прилику да се у исто време сусретне с два значајна рукописа Божо Стојановића, једног од најзначајнијих економиста млађе средње генерације у Србији. Осим волуминозне и импресивне *Теорије игара*, која представља прву свеобухватну монографију о овој врло значајној и данас неизбежној дисциплини, овај аутор је објавио и мање амбициозан али такође веома провокативан рукопис *Транзиција у Србији*, са поднасловом Привредно лутање. О потпуној пропасти интелектуалне заједнице у Србији врло речито говори чињеница да су оба рукописа код нас пропраћена онако како данас пролазе све озбиљне, студиозне и неестрадно рађене ствари – ћутањем.

Транзиција у Србији представља колекцију теоријско-практичних текстова који су настајали у периоду од десетак година. Не ради се, међутим, о простом пабирчењу свега написаног, што је чест обичај наших научника, већ о врло прегледној тематској целини која на прецизан начин анализира кључне тачке економске транзиције у Србији. Стојановић је један од ретких домаћих истраживача који с пуним правом тврди да је транзиција у Србији почела почетком прошле а не ове деценије, будући да се највећи део укупног капитала управо током тог периода иссао из друштвеног и државног власништва и прелио у руке малобројне, врло често контроверзне елите,

која је након 2000. године у процесу приватизације најпросто формализовала и окончала велики пројекат обављен током 90-их. Међутим, опет за разлику од већине домаћих полуинтелектуалаца и демагога, Стојановић вођен разумом и поштовањем струке инсистира на чињеници да је упркос свему за све нас много боље да овај капитал и његови власници остану у земљи, него да се разним проблематичним мерама попут увођења екстрапрофита селективно терају у неке друге крајеве.

Ту међутим долазимо до следећег корак који представља један од кључних ауторових доприноса. Стојановић указује на основни проблем овог друштва, а то је како направити институционални оквир једнак за све и како уместо низа централизованих монопола увести у наш систем конкуренцију, надметање, стварни предузетнички дух. Ако ишта дефинише рад аутора то је снажно и доследно залагање за конкуренцију, економске слободе, подстицање духа предузетништва и децентрализацију што је могуће већег броја послова, укључујући и информације и одлучивање. Основни аксиоми његовог схватања потичу од великих имена економске науке као што су Хајек, Мизес, Маршал или Фридман, и они нису непознати нашој јавности. Међутим чак и некадашњи поштоваоци њихових дела када једном заседну на власт брзо заборављају теорију и по пра-

вилу се труде да све ставе под своју шапу.

Књига је подељена на пет делова од којих сваки обухвата текстове везане за једно подручје наше економске проблематике. Први део чине три начелна текста који се баве самим теоријским проблемом транзиције. Аутор покушава да сам концепт транзиције постави у оквиру глобалне економске науке и анализира еволуцију ставова познатих економиста према овом проблему. И он сам нуди јасан одговор да је тржишна игра основна нормативна препорука за трансформацију постсоцијалистичких друштава, али осим тога врло јасно указује на читав систем елемената који су потребни да би се ова игра увела, осигурала, правно утемљила и учинила одрживом. Други део књиге, обухвата текстове углавном настале током Милошевићеве власти и представља врло озбиљну и свеобухватну критику тадашњег диригованог економског хаоса. У време док се читав свет трансформисао у правцу припреме за глобалну тржишну утакмицу наши комунисти су оживљавали «социјалистичку контраверзу», откривали топлу воду и тражили начине да држе земљу у изолацији. Како то обично бива лични интерес се врло лепо поклопио с идеолошким тлапњама, а одбијање да се започне приватизација послужило је као најбоља маска за стварно преливање капитала у џепове одабране елите.

Трећи део представља теоријски најзанимљивији и најакутелнији део књиге.

У питању су чланци који представљају веома упечатљиву хронологију мноштва пропуштених прилика које су током последњих пет година биле пред нама. Стојановић је на време указивао на све последице које могу наступити ако се транзиција не схвати као свеобухватан систем мера који захтева симултано трансформисање свих делова друштвено-економског и политичког система. Данас се јако добро увиђају последице изостанка владавине права, реформе правосудног система, неизграђивања институционалног оквира за сигурност и исплативост инвестирања. Сва та питања су и данас отворена, као и основни проблем на који аутор указује а то је непостојање конзистентне стратегије реформи. Реформе се и данас спроводе по *ad hoc* принципу и пре свега услед притиска међународне заједнице.

Четврти део обухвата текстове из области по којој је аутор постао најпознатији – анализе тржишта рада. Ту су две сјајне анализе Закона о раду и Закона о запошљавању, као и врло користан текст о начелима колективног преговарања. Књигу затвара веома критичан текст о стању домаће економске науке и посебно оправдано огорчена оцена ангажмана наших естрадних економиста-политичара. У питању је свакако незаобилазно штиво за сваког ко се буде бавио анализом основних проблеме српске транзиције.

